

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу

Кохан Наталі Михайлівни
“Ленд-арт у контексті сучасного ландшафтного дизайну”,

представлену до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.07 – “Дизайн” у спеціалізовану вчену раду К 64.109.01 при Харківській державній академії дизайну і мистецтв

Дисертаційна робота Кохан Наталі Михайлівни присвячена актуальній проблематиці сьогодення, обумовленій світовими соціокультурними, політичними та економічними трансформаціями, які відбувалися у другій половині ХХ ст., та спричинили появі новітніх мистецьких та культурних практик. Однією та значущою з них є мистецтво ленд-арту, у якому «творчим матеріалом» слугує земля та елементи живої природи. Арт-об'єкти, створені художниками ленд-арту послужили стимулом для розвитку ландшафтного дизайну, змінили уяву про можливості роботи з природним середовищем. Активний розвиток цієї новітньої творчої практики у світі пояснюється як її універсальністю, так і всебічними середовищними та об'ємно-просторовими можливостями застосування у сучасному дизайні. Це організація зовнішнього середовища з створенням арт-об'єктів естетичного, політичного та соціологічного спрямування, з урахуванням проблем екологічного характеру у «живій природі», міському просторі та житловому середовищі.

Актуальність даного дисертаційного дослідження полягає в комплексному аналізі засобів дизайнерських та художніх практик, вивченні українського та зарубіжного дискурсів у галузі ленд-арту, з урахуванням недостатнього ступеня вивчення вітчизняною мистецтвознавчою наукою, в контексті розвитку ландшафтного дизайну.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що автором вперше проаналізовано загальну картину розвитку ленд-арту в контексті ландшафтного дизайну, розроблено типологію творів ленд-арту запропоновано періодизацію розвитку українського ленд-арту, визначено його особливості та представників, запропоновано принципи формування концепції творів ленд-арту як об'єктів ландшафтного дизайну (контекстний і міфопоетичний), зазначені способи їх організації. Дисертанткою введено до наукового обігу, обґрунтовані запропоновані терміни –«протоленд-арт», «тимчасовий арт-ландшафт». В процесі роботи авторкою було удосконалено визначення таких термінів, як «ленд-арт» та «арт-ландшафт». Уточнено

періодизацію зарубіжного ленд-арту набуло подальшого розвитку уявлення про арт-ландшафти (із залученням об'єктів ленд-арту) як необхідного чинника у формуванні «інтелектуального» ландшафтного простору. В запропонованому дисертаційному дослідженні набуває подальшого розвитку уявлення про арт-ландшафти (із залученням об'єктів ленд-арту) як необхідного чинника при формуванні «інтелектуального» ландшафтного простору.

Дисертаційне дослідження виконано у відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України від 20 січня 1997 р. № 37 «Про першочергові заходи щодо розвитку національної системи дизайну та ергономіки і впровадження її досягнень у промисловому комплексі, об'єктах житлової, виробничої і соціально-культурної сфер». Наукова робота є частиною науково-дослідної роботи ХДАДМ у межах держбюджетних тем: «Методологія інноваційного дизайну у контексті науково-технічного прогресу і глобальної екологічної кризи» (№ 0107U0002131, 2005–2006 р.), «Формування і розвиток парадигми екологічного дизайну» (№ 0111U003934, 2011–2012 р.) та «Логіко-семіотичне моделювання візуального простору: культурні та філософські аспекти» (№ 0107U002131, 2012–2014 р.). «Методичні аспекти теорії творчості, матриці символів, атрибутів сакрального мистецтва при формуванні світоглядних понять», (реєстраційний № 0314U003934) Харківської державної академії дизайну і мистецтв в 2014-2016 роках.

Дослідження в цілому логічно підпорядковане поставленій меті – дослідити, виявити і визначити загальну картину розвитку ленд-арту в контексті ландшафтного дизайну. Теоретичне та практичне значення дисертації полягає у розробці термінологічно-понятійного апарату теми, її концептуалізації у контексті вітчизняної та світової дизайнерської проблематики.

Подана на відгук дисертація складається з таких необхідних частин, як вступ, три розділи, висновки, перелік використаних літературних джерел та додатків: таблиць, альбому ілюстрацій та списку ілюстрацій з поясненнями, актів впровадження наукових положень дисертації. Розділи завершуються висновками, у яких наводяться наукові і практичні результати дослідження. Повний обсяг роботи з додатками складає 328 сторінок і вміщує: основний текст дисертації з вступною частиною, 3 розділами та висновками - 170 сторінок, 352 позиції – найменувань використаних літературних джерел, а також довідок про впровадження результатів дисертаційної роботи. Обсяг додатків налічує: ілюстративні таблиці – 15 сторінок, ілюстративний матеріал - 87 сторінок.

У Вступі подано загальну характеристику роботи, сформульована та обґрунтована актуальність теми, мета, завдання, визначені об'єкт та предмет, методи проведення дослідження, визначені новизна і практичне значення одержаних результатів, а також наведені дані щодо апробації результатів дисертації.

У Першому розділі дисертації «ІСТОРИОГРАФІЯ ПИТАННЯ. ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ» авторкою всебічно проаналізовано наукову та фахову літературу за темою дисертації, при висвітленні питань історії, теорії та методології дизайну, в контексті даного дослідження. Наведено історіографію проблеми, обґрунтовано принципи формування джерельної бази та методів дослідження. У результаті аналізу фахової літератури та інших інформаційних джерел за темою дослідження авторкою доведено відсутність фундаментальних праць, присвячених ленд-арту, як об'єкту ландшафтного дизайну. Переважна більшість публікацій, проаналізованих дисертанткою, висвітлюють окремі мистецтвознавчі питання, залишаючи поза межами наукового аналізу принципи та засоби побудови арт-ландшафтів, питання типології творів ленд-арту та їх інтеграції у сформовану ландшафтну структуру (що є необхідною складовою теорії та практики ландшафтного дизайну). Авторка виокремлює певні аспекти генетичного розвитку ленд-арту виділилися у концепцію, яка бачить генетичні джерела в мистецтві ХХ ст. В процесі аналізу дисертанткою було визначено, що специфіка предмету дослідження вимагає залучення до джерельної бази різного типу джерел, серед яких об'єкти ленд-арту, які перебувають у спеціальних парках, локаціях, належать до музейного чи міського простору; матеріали інтернет сайтів та картографічних інтерне ресурсів, матеріали арт-фестивалів та симпозіумів, окрема фото та відеодокументація.

Це дало змогу Кохан Н.М. з'ясувати, що на сьогодні спеціальної наукової літератури, яка комплексно та всебічно розкриває проблеми практичного застосування принципів ленд-арту в контексті ландшафтного дизайну виявлено в не достатній кількості та це питання не є глибоко вивченим з наукової точки зору.

Необхідно зазначити, що авторкою обрано доцільну методику дослідження відповідно поставленим завданням, яка базується на загально-наукових та спеціальних методах і прийомах аналізу, що дозволяє не тільки осмислити різні за часом, формою, матеріалом та визначенням об'єктів прото-ленд-арту, ленд-арту та ландшафтного дизайну, а й побудувати загальну картину розвитку цієї галузі художньої та дизайнерської діяльності. Безпосереднього відношення до проблеми, що досліджується, мають чинне

місце теоретичні методи наукового дослідження індукції, узагальнення й абстрагування.

У Другому розділі «ГЕНЕЗИС ЛЕНД-АРТУ В ХУДОЖНІЙ ТА ДИЗАЙНЕРСЬКІЙ ПРАКТИЦІ» дисертанткою виявлено певну періодизацію становлення ленд-арту, як виду мистецьких практик та дизайну, для якого стає характерним термін «земляні роботи» («Earthworks») і «земляне мистецтво» («Earth Art»). У процесі розширення цієї сфери виникла більш містка назва – «ленд-арт» («Land Art»). «Earthworks» і «Earth Art» стали формами ленд-арту. Авторкою встановлено наявність розбіжностей тлумачення стосовно понять «ландшафтний дизайн» і «ландшафт»: використовуваний за кордоном термін «landscape design» має ширше трактування, яке відповідає за змістом ландшафтному проектуванню різних об'єктів від невеликих композицій при будівлях до відкритих просторів великих розмірів. Важливим аспектом в розділі є те, що у висновках до розділу запропоновано уточнення змісту терміну «арт-ландшафт», а саме, Кохан Н.М. обґрунтовує, що «Арт-ландшафт – це антропогенна композиція з використанням природних і штучних компонентів, в якій ідея превалює над традиційними характеристиками об'єкту ландшафтного дизайну. З'ясовані етапи розвитку українського ленд-арту, з виділення двох етапів (становлення: кін. 1940-х – кін. 1960-х років та формування українського ленд-арту як самостійної галузі творчості 1992 – дотепер. Автор засвідчує, що в українському ленд-арті (на відміну від світового) меншою мірою реалізовано його потенціал у дизайнерській діяльності, цей процес лише набуває розвитку.

В Третньому розділі «ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ТВОРУ ЛЕНД-АРТУ ЯК ОБ'ЄКТА ЛАНДШАФТНОГО ДИЗАЙНУ» дисертантка систематизує основні практики ленд-арту, які дозволяють стверджувати, що кожний з ландшафтних творів ленд-арту, розглянутий як об'єкт ландшафтного дизайну, формує художній ландшафт – арт-ландшафт. Визначає принципи формування їх концепції як контекстний та міфопоетичний. Відповідно до використання різних матеріалів виокремлено способи створення об'єктів ландшафтного дизайну. Кохан Н.М. визначає принципи та способи формування концепції твору ленд-арту як об'єкта ландшафтного дизайну. Автором виявлені та сформульовані основні принципи та способи формування концепції твору ленд-арту як об'єкта ландшафтного дизайну (контекстний і міфопоетичний). Контекстний принцип візуалізує дещо характерне (реальне) для цієї території в сьогоденні або минулому; міфопоетичний відтворює вигаданий дизайнером для цього простору міф (історію) або абстрактну ідею. Визначено, що автентичний

матеріал може вказувати на контекст арт-ландшафту. В розділі наведено приклади використання різних матеріалів, що залежить від типу ландшафту. В частині перспективних напрямів подальших досліджень авторкою визначено шляхи вивчення протоленд-арту як механізму антихаотичної, біогенної дії у довкіллі, що зміцнить теоретичні та практичні засади цієї галузі мистецько-дизайнерської діяльності.

Подана на відгук дисертація є внеском в подальший розвиток мистецтвознавчої науки, дизайну середовища, зокрема ландшафтного дизайну. при формоутворенні та розробці об'єктів ленд-арту.

Основні положення та результати даної дисертації можна рекомендувати для використання у дизайн-проекуванні, науково-навчальній літературі та освітньому процесі. Науковий матеріал та основні висновки дисертаційного дослідження відображені в опублікованих автором у 23 публікаціях, зокрема 11 у фахових виданнях, рекомендованих МОН України, та 2 в закордонних наукових виданнях, 10 у збірках матеріалів наукових конференцій.

Результати дисертаційного дослідження полягають у розробці термінологічно-понятійного апарату та її концепції в контексті сучасного ландшафтного дизайну. Стати основою для подальших міждисциплінарних досліджень, подальшій розробці історико-теоретичних проблем мистецтвознавства, формуванні дизайн-проектів та підготовці навчально-методичної літератури для закладів вищої освіти.

Поряд із висловленими позитивними аспектами про дисертацію, слід вказати на недоліки та зауваження, які мають місце у тексті дисертації чи в авторефераті:

1. При формулюванні актуальності теми дослідження (ст.3 дисертації) є не коректним використання фрази «слабка наукова розробка теми зумовлюють актуальність вивчення українського та зарубіжного дискурсів у галузі ленд-арту», на думку опонента, питання актуальності обумовлені не «слабкою думкою», а розвитком ідей ленд-арту в світі та Україні, новітніми креативними вимогами.

2. В частині формулювань мети дослідження (ст.4 дисертації), в підпункті «виявити принципи та способи формування концепції творів ленд-арту як об'єктів ландшафтного дизайну (арт-ландшафтів)», доцільним було б застосувати термін «засоби», оскільки на основі засобів розробляються та пропонуються «принципи» формування концепції творів ленд-арту, саме як об'єктів ландшафтного дизайну.

3. При обґрунтуванні наукової новизни отриманих результатів (ст.5 дисертації) в підпункті «уведено до наукового обігу новітні імена» є не

коректним, оскільки новітні імена можна скоріше віднести до питань історіографії, ніж новизни.

4. Стосовно Розділу 2. На думку опонента, він є дещо перевантажений за своїм обсягом, що заважає цілісному сприйняттю роботи. Підрозділ 2.1. Понятійний апарат роботи слід було б віднести до Розділу 1. Підрозділом 1.3.

5. Для більш ґрунтовного висвітлення проблематики «contemporary art» в Україні, слід було проаналізувати монографію доктора мистецтвознавства О.О. Роготченка «Мистецтвознавство: Роздуми і життя, видавництво «Фенікс» 2018 р., 788 с.,іл., а саме, статтю «Київська організація Національної спілки художників України. Шляхи розвитку і становлення 2002-2013.

Проте, наведені у відгуку опонента недоліки та зауваження до дисертаційного дослідження не зменшують її теоретичну та практичну цінність. Проведений ґрунтовний аналіз представленої дисертації дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Кохан Наталі Михайлівни «Ленд-арт у контексті сучасного ландшафтного дизайну» є завершеною самостійною науковою працею, яка виконана на високому професійному та науковому рівні і є вагомим внеском у розвиток теорії та практики ландшафтного дизайну та мистецтвознавчої науки в Україні.

Дисертаційна робота повністю відповідає вимогам, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства, а її автор Кохан Наталя Михайлівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.07 – «Дизайн».

Кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри графічних мистецтв НАОМА,
Заслужений художник України

К.В. Чернявський

Завіряю: Вчений секретар НАОМА,
кандидат філологічних наук, доцент

Т.А. Касьяненко

